

Els consells escolars de centre

1. Introducció: referències a la normativa vigent

Les lleis orgàniques estatals d'educació han configurat un marc normatiu basat en la participació de la comunitat educativa. La Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació (LODE) va establir els òrgans de govern dels centres públics i dels centres privats concertats. L'estructura i el funcionament d'aquests òrgans s'inspira en aquesta concepció participativa de l'activitat escolar, que es vehicula a través dels consells escolars de centre. Les funcions atribuïdes al consell escolar, tenint present que són diferents segons la tipologia dels centres, fan referència a temes com l'elecció del director, l'admissió d'alumnes, la resolució de conflictes i les sancions en matèria de disciplina, el pressupost, la programació general del centre, la programació i el desenvolupament de les activitats complementàries, les activitats extraescolars, el reglament de règim interior, etc.

La Llei orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents (LOPAG), a fi de reforçar les funcions del consell escolar, especialment l'elecció del director, l'exercici de més autonomia d'organització i de gestió i la determinació de les directrius per elaborar el projecte educatiu de centre, va afegir noves funcions als consells escolars dels centres públics i també, en alguns aspectes, als dels centres privats concertats.

La Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació (LOCE) va introduir per als centres públics una distinció entre òrgans de govern (director, cap d'estudis, secretari i altres a determinar per les administracions educatives) i òrgans de participació en el control i la gestió dels centres (consell escolar i claustre), atribuint a cada un competències i funcions diferenciades. Pel que fa als centres privats concertats, la LOCE afegia una funció més al consell escolar: informar la programació general del centre que, amb caràcter anual, aprovarà l'equip directiu.

Derogades la LOPAG i la LOCE, la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE) continua considerant la participació com un valor i, per això, indica que les administracions educatives han de garantir la participació de la comunitat educativa en l'organització, el govern, el funcionament i l'avaluació dels centres educatius. Concretament, al títol V estableix de nou la regulació dels consells escolars dels centres públics i a la disposició final modifica la redacció de diversos articles de la LODE, entre els quals aquells que fan referència a la composició del consell escolar dels centres privats concertats i a les seves competències.

A Catalunya, el desplegament de la normativa estatal sobre consells escolars de centre es va fer mitjançant decrets i adaptant, d'acord amb les competències pròpies, aquesta normativa a la realitat de la nostra escola. Cal fer esment especial de l'organització dels consells escolars de les zones escolars rurals i dels consells dels centres de formació d'adults.

2. Consideracions sobre el funcionament dels consells escolars de centre

La participació institucional en la vida de l'escola és una reivindicació que ve de lluny. Des dels anys 70, els moviments renovadors sempre han considerat que una institució educativa ha de ser una institució que afavoreixi que tots els seus components –d'una manera individual o com a estaments- se la sentin seva i l'única manera d'aconseguir-ho és reconèixer les diferents veus que la formen i treballar perquè aquesta diversitat es visqui com un enriquiment, com una complementarietat, més que com una competència que comporti renúncies o que s'hagi d'enfrontar als altres per garantir la seva existència.

A més, les institucions d'una societat democràtica, i d'una manera molt especial aquelles que tenen una funció educativa, han d'afavorir organitzacions i activitats que permetin que la paraula circuli, i aquesta circulació exigeix capacitat de diàleg i d'escolta, reconeixement del fet que mai no posseïm la veritat d'una manera exclusiva i que la presència de l'altre i dels seus drets i legítims interessos han de ser presents en el disseny de qualsevol projecte col·lectiu.

En els últims anys del franquisme, un conjunt d'escoles catalanes i de la resta de l'Estat van intensificar les relacions entre els diferents estaments que les composaven i van crear estructures poc formalitzades, però molt riques i dinàmiques, que afavorien la creació de projectes diferenciats al servei de les necessitats de totes i cadascuna de les criatures o dels joves que donaven sentit a l'existència d'aquella institució.

Aquestes escoles sabien prou bé que no existeix democràcia sense participació i que el grau i la qualitat d'aquesta participació és un element clau per anar assolint un model escolar de qualitat.

Pares i mares, mestres, personal no docent, alumnes, amb la complicitat d'alguns agents polítics, van crear una xarxa d'escoles que més endavant serien una referència a tenir present i un testimoniatge de l'existència d'un seguit de valors necessaris per viure i per convida que no s'imposaven, sinó que es mostraven no en els discursos ni en les proclames, sinó a partir de la vida quotidiana, de les relacions que s'establien a cada aula i a cada escola entre els seus diferents components. Era, per tant, més una qüestió de clima i de tacte que de normatives legals.

En algunes escoles es va saber trobar la manera d'organitzar la participació dels seus estaments i de trobar fórmules que afavorien el diàleg i l'assumpció d'unes responsabilitats compartides. Hi havia debat, diàleg, participació i il·lusió per resoldre els conflictes d'una

manera consensuada i després apareixia la formalització d'aquest objectiu. Per tant, la participació sorgia de la base, de la necessitat de crear cultura de comunitat. D'aquesta realitat naixia posteriorment l'organització concreta.

Quan la democràcia va triomfar en el nostre país aquest model participatiu es va generalitzar i es va convertir en llei. Ara bé, aquesta generalització va tenir uns efectes diferents. La llei va regular aquesta participació i va implantar un model per damunt de totes les diferències existents. Per tant, ens vam trobar escoles que havien reflexionat molt sobre la importància de la participació al costat d'altres que no s'havien arribat a plantejar el problema, i ara es trobaven que havien d'articular un model i fer-lo viu en un context on no existia prèviament necessitat explícita de participació i de viure les responsabilitats d'una manera compartida.

L'existència, per tant, d'un marc legal va afavorir la reflexió sobre la importància de la participació.

3. Punts de reflexió i debat

Cal, com a primer objectiu, trobar estratègies que permetin l'existència de models diferenciats de participació.

Aquesta primera proposta té un grau molt elevat d'ambigüitat i el nostre esforç, i sobretot el del legislador, hauria d'anar encaminat a trobar un equilibri entre un marc legal ampli i capaç d'aixoplugar diferents possibilitats i el grau necessari d'autonomia que cada escola ha de tenir per poder assolir els objectius que s'ha marcat i per atendre millor les necessitats territorials i organitzatives (escola rural, centres de formació d'adults, etc.)

Feta aquesta primera consideració, hem cregut oportú anotar els punts on cal una reflexió prèvia per arribar a concretar-los en futures normatives.

- a) Com aconseguir que la participació dels estaments i de les persones a la vida de l'escola vagi més enllà de la concreció d'aquesta participació en les normatives legals.
- b) Com aconseguir que el conflicte sigui viscut com un element imprescindible per al progrés i que els consells escolars siguin els òrgans més importants per resoldre els problemes que patim.
- c) Amb la pèrdua de la responsabilitat de triar les persones que han d'exercir la funció directiva, deixa de tenir sentit la denúncia d'algunes persones o sectors que consideraven un error que estaments no professionals –sobretot el dels pares i mares– tinguessin veu i vot en la tria de les persones que han d'assumir el paper principal de la funció directiva. Ara bé, el que encara queda per demostrar és que la disminució de la responsabilitat del consell escolar en aquest punt tan important afavorirà que augmenti el nombre de persones interessades a exercir de directors o directores d'un centre.

- d) Si atenem el contingut de les decisions on el paper del consell és molt important, cal pensar que bona part del que es decideix no és assumit per la comunitat educativa perquè la informació no es pot canalitzar i el grau de debat i de reflexió és escàs.

Hi ha massa burocràcia, massa entrebancs legals que, per dir-ho d'una manera paulina, maten l'esperit, perquè vivifiquen en excés la lletra.

A més, hi ha punts que no haurien de dependre de la voluntat dels consells, ni que fos consensuada, perquè comporten massa conflictes que no poden ser viscuts d'una manera objectiva pels seus components. Aspectes com els horaris dels centres o el calendari escolar haurien de ser, exceptuant els casos on la tipologia de l'escola o la seva situació geogràfica ho aconselli, decisions preses en àmbits més generals, també de participació, com poden ser els consells escolars municipals.

- e) Caldria reduir la burocràcia lligada al desenvolupament dels consells, sobretot en tot allò que afecta les jornades d'eleccions dels seus components. Aquestes eleccions imiten les de caire polític i només fan que desencoratjar els seus participants que, a vegades, sembla que hagin de superar una cursa d'obstacles.
- f) Bona part del desànim i de la baixa participació en les eleccions per constituir els consells escolars es deu al problema de la informació. Si a nivell del professorat hi ha més facilitats per fer arribar el continguts de les agendes de les reunions i les decisions, a nivell de pares i d'AMPA els canals d'informació no estan garantits.
- g) La participació de l'AMPA està molt rebaixada si la comparem amb la de la resta d'aquest sector. Un pare o una mare que es presenti pel seu àmbit té una representació igual que aquells membres que formen part de l'AMPA.
- h) La participació del personal no docent està sobrevalorada. En la majoria d'ocasions hi ha un elector i un elegible, que són la mateixa persona.
- i) La representació dels alumnes hauria de ser afavorida, però des del moment inicial. Caldria que cada centre educatiu, sobretot els instituts, vetllessin per acollir l'existència d'assemblees d'aula o de curs i de reunions de delegats i delegades. D'aquesta manera, la participació es construeix des de la base i, si en tots els sectors aquest és un element central per explicar l'èxit o el fracàs del funcionament dels consells, en el cas dels alumnes és imprescindible perquè es troben amb el primer exemple de participació democràtica i ha de ser, per tant, una experiència positiva perquè pugui ser transportada a altres àmbits socials.
- j) La participació d'altres àmbits hauria de quedar oberta. Hi ha escoles en què, per les seves característiques, els aniria bé incloure en el consell representats d'entitats que col·laboren amb l'escola.

- k) Tot i que el sistema d'elecció del director o directora ha canviat, caldria que les persones que volen assumir aquesta responsabilitat se sabessin i se sentissin representants de la comunitat educativa, no només del sector del professorat.
- l) Cal coordinar les competències del claustre –òrgan professional– amb les competències del consell. Dit d'una altra manera, hauríem de poder respondre a preguntes com aquesta: quin paper han de tenir els estaments diferents al professorat en el moment de prendre decisions de tipus curricular?
- m) Cal tenir present que en la presa de decisions s'han de fer molts esforços per mantenir els màxims nivells de consens.
- n) Cal concretar el paper del personal tècnic d'educació i veure quin ha de ser el seu nivell de participació a la vida de l'escola i a la vida dels seus òrgans de decisió i consulta.

De fet, la grandesa de l'existència dels consells escolars sorgeix de creure que la institució escolar té una funció educativa perquè mostra valors que són socialment útils per viure i per conviure, i més ara que estem immersos en una societat molt dinàmica i amb un grau elevat de complexitat que, lluny d'aturar-se, continuarà creixent.

Per tant, l'existència d'uns òrgans que garanteixin la participació i que regulin els mínims, deixant obertes altres possibilitats que siguin adoptades per escoles concretes a partir dels seus nivells d'autonomia i de responsabilitat, ha de ser rebuda com un element molt positiu.

Cal intensificar la participació a nivell d'aula. Cal intensificar les relacions informals o aquelles més formalitzades i que ens donen sensació de pertinença a un col·lectiu que comparteix un projecte i que necessita de tots i cadascun dels seus components, sigui a nivell individual o com a membres d'un estament determinat per continuar avançant.

Sabem que les fórmules dels anys 70 i 80, que es van convertir posteriorment en llei, no són útils en la societat d'avui. El repte és veure com podem fer realitat el contingut de la comissió sobre les responsabilitats compartides del Pacte Nacional per a l'Educació.

En resum: el primer pas és entendre que ens cal començar a construir la participació des de la base i després, quan la base sigui prou sòlida, podem anar concretant i generalitzant una normativa per a tothom que admeti la coexistència de models diferents.